

Kinullázva

Film az öngyilkosságról

Az öngyilkosság tekintetében Magyarország a világranglista élén áll: előnyünk ebben szinte behozhatatlan. Hazánkban minden harmincadik elhunyt ember öngyilkossággal vet véget életének. Tavaly 4377 társunkat vesztítettük így el, talán, mert mi, a többiek, nem segítettünk, amikor kellett volna.

Erős karokkal fogjatok le szépen — ez a címe annak a döbbenetes, egyéni és társadalmi lelkiismeretet föl-rázó filmnek, amely *Dulo Károly* rendezésében készült a Helios Filmstúdiódióban.

Öngyilkosságot megkísérelt nők és férfiak, fiatal lányok vallanak arról az útról, amely csaknem a vesztükhöz vezetett. Azok helyett is beszélnek, akiknek szavát nem halljuk többé. Beszélnek arról, miféle féltelmeket ültetett az emberi lélekbe ez az elmúlt 3-4 évtized, miféle felelősség terheli az antihumanus politikát és társadalmat e szégyenteljes rekord miatt. Amiatt, mert a világnak ezen a kis szeletén több okunk volt — s van? — meghívni a halált, mint bármerre másol. Mert a segélykiáltások meghallására érzéktelenebb a családtagok, a munkatársak — egyszerűen az embertársak — füle és lelke, mint más vidékeken.

Amilyen torokszorító a néző számára a „kinullázott” asszony panasza, vagy a férfié, akiből környezete nem kér, épp olyan megrázóak a filmekben megszólaló orvosok szavai. Hogy növekszik az idők között azok száma, akik maguk siettetik a halált, hogy a húzó korosztályt, a középkorú férfiak seregét is egyre inkább ti-zedeli nem csak az infarktus, hanem az öngyilkosság is. A beilleszkedési zavarok személyi okai mellett — mindvégig ezt sugallja a film —, a közösség, a társadalom felelős azért, hogy a gyökértelenné váló emberek tömege érzi úgy: az

utolsó köteléket, az élethez kapcsolót is el kell vágnia. Annál inkább vált ki indulatot a nézőből a szakemberek vissza-visszatérő véleménye: *erről az égbekiáltóan embertelen jelenségről nem akar tudomást szerezni a társadalom.*

Mert hiába a jó terápia, a szakszerű utógondozás, az orvos se lakást, se antialkoholista férjét, se önkitejesedést segítő állást nem tud szerezni páciensének — mondja a kamera előtt a szegedi *Boncz István* doktor. Buda Béla szerint az egész társadalom büntudatot érez ugyan, de talán épp emiatt, kényelmetlen számára a téma, elzárkózik előle.

S közben — a megszokott-nál is gyorsabban — emelkedik ama bizonyos grafikon görbéje...

Nem az egészségügy belügye tehát, hogy megmentse az életunt magyarok tömegét. Farkasinszky Teréz főorvos asszony véleményével csak egyetérteni lehet: „olyan társadalmat, közeget kellene létrehozunk, amelyik valóban emberközpontú, mert ez a mai nem az. Olyan iskolarendszert, amely valóban gyermekcentrikus, amely jelenleg nem az, és olyan helyzetet, azokat az értékre, amelyek az embert szolgálják.”

A szegedi pszichiátriai klinikán is forgatott, szegedi szakértők közreműködésével készült filmet 7-én, csütörtökön este 7 órakor mutatják be nálunk, a Belvárosi moziban, mintegy 150 meghívott érdeklődőnek, többnyire egészségügyi szakembereknek. A vetítést a rendezővel és az operatőrrel folytatott beszélgetés követi. Pénteken a szokott időben kezdődő előadásokra vehet jegyet a város közönsége.

A filmet azonban mindegyik politikusainknak és új kormányunk tagjainak ajánljuk megtekintésére. A gyökértelenné váló emberek tömege érzi úgy: az

Ch. A.

Ki éljen?

Sokak — publikációs kényszerüket még e nagy sajtószabadság idején sem tudván kellőképp kiélni — egyik-másik közművelődési intézményünk férfiak számára elküldött mellékhelyiségének falán közlik a széles közvéleménnyel magvas gondolataikat. (Az illető intézmény nevének közlésétől — mivelhogy nem kívánom sem jó, sem rossz híret költeni — ezúttal eltekintek.)

„Éljen a kommunizmus!” — ez az első közlemény. Mellette, fekete betűkkel: „Vagy te, vagy a kommunizmus!” Ezek alatt, ugyanazon tollal és ugyanazon személy keze írásával, aki etetnek módon fentebb a kommunizmust éltette: „De!” És megmagyarázza: „En is élni akarok!”

S. I.

Marx és az igazság az orvosegyetemen, avagy:

„Szeretjük Marxot, de az igazságot jobban.” Nem megrázkódtatás nélkül való e kijelentést a MSZMP utódpartjának hitvallásaként hallani, abban az országban, ahol generációk „nevelkedtek” a marxizmus, a tudományos szocializmus csupán magolásra alkalmas eszmefuttatásain, melyekre a mindennapok tapasztalatai rendre rácsúsznak. Megdöbbentő ezt az állítást hallani ott, ahol évtizedek óta a Foxi-Maxinak gúnyolt egyetemeken szerzett diploma egyenértékű volt a szürkeállományt valóban igénybe vevő fakultások elvégzéséért kapott oklevéllel.

No, de ne gúnyolódjunk tovább, hiszen mindannyian — ellenvetés nélkül — bifláztuk szorgalmasan a szocialista tudományt, ha diplomát óhajtottunk e hazában. Érzelmektől és rossz élményektől mentesen, szorítkozunk csak a tényekre, a néhány évtizedes valóságra, a kényszer gyakorlatára.

A távolj múltban — egyértelműen ideológiai indíttatásból — létrehozták az ország felsőoktatási intézményeiben a pártos, illetve pártfeladatokat ellátó egységeket, a marxista—leninista intézeteket. Ezek létjogosultságát nyilvánosan vitatni, vagy működésük ellen szólni épp olyan vakmerő tett lett volna, mint magát a pártot támadni. Az intézetekben működtek mindaddig, míg a pártállam szilárdan állt, s amíg a pártnak az oktatásba (is) beleszólása volt. Az egy-párti diktatúra megszűnésekor — sok egyéb mellett — feleslegesnek ítélték a marxista — utóbb már társadalomtudományinak nevezett — intézetek. A felsőoktatási intézmények többségében a megszüntetve megőrzni elvét követik, s mentik, ami maradó érték. S vannak egyetemek, ahol a fürdővízzel együtt kiöntik a gyereket is.

A fürdővízzel...

A Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem hallgatói tanácsa a rektor úrhoz írt levelében szükségesnek tartja a társadalomtudományi tárgyak oktatásának módosítását, s ezzel egy időben egy átfogó tantervi reform elkészítését. Javasolják, hogy kötelező jelleggel csak az orvosi etika és a szociológia maradjon meg a társadalomtudományi tantárgyak közül. Szükségesnek tartják ugyan a többi társadalomtudományi tárgy oktatását is, de csak szabad fakultáció keretében.

Az oktatás ilyen módosítása felveti a társadalomtudományi tanszék megszüntetését.

A hallgatói tanács elnöke, *Schindler Árpád* a levélhez fűzött kiegészítő magyarázatában azt igyekezett bizonyítani, hogy a filozófia *valószínűleg tárgyként* továbbra is a repertoáron szerepel. (Csak hát kérdés, hány oly megcsúszott orvostanhallgató létezik, ki a magas szakoraszám mellett önként és dalolva jár majd a filozófia-szemináriumokra.)

A hallgatói tanács elnöke által elmondottakból azonban kiderült: nem igazán a tantárgyakkal, kivált nem a filozófiával van bajuk a hallgatók-

nak, hanem a társadalomtudományi intézetben oktató személyiségekkel. Mint a hallgatók mondják: az intézet még két éve marxistának nevezetett. Ez a tény meghatározta azt, hogy milyen oktatógárda, milyen szemlélettel került oda.

Ismétli magát a történelem? Újra itt sorakoznak a múltjuk miatt megbélyegzettek? Nem így — állítják a hallgatók, kik majd igazságosan mérlegelnek. Nem a régi, hovatartozás a döntő — mondják —, hanem az, hogy ki hogyan felel meg a mai kor követelményeinek. Döntésükhöz rendelkezésre áll a következő tanév, hiszen a SZOTE Társadalomtudományi Intézete az egyetemi tanácstól egy év haladékot kapott. Ez idő alatt az intézetben oktatók választható, de nem kötelező speciálkollégiumokat hirdethetnek, versenyt futva a hallgatókért, óráik látogatottságáért.

A SZOTE-n ily módon kívánják rendezni a sorokat, rostálni a társadalomtudományi intézetben oktatókat. Meglehetősen méltatlan és megalázó e tanterv-átalakító próbaidős módszer, ami — legalábbis egy időre — bizony halálra ítéli az európai műveltséghez nélkülözhetetlen filozófia-oktatást is.

Orvos vagy technikus?

A Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem az országban az egyetlen felsőoktatási intézmény tehát, ahol megszüntették a tudományos szocializmus és a politikai gazdaságtan mellett a filozófiaoktatást is. A társadalomtudományi tárgyak közül maradt — 30 órában — a szociológia, és ugyancsak harmincban az etika.

A SZOTE Társadalomtudományi Intézete filozófia-szakcsoportjának vezetőjét kértem meg, fejtsse ki álláspontját: hogyan ítéli meg a filozófia kirekesztését az orvostudományi egyetemről. Beszélgetőpartneremről fontos megjegyezni: nem az állásáért harcol, amikor a filozófia létjogosultságát bizonygatja, hiszen csak orvostudó a SZOTE-n, főállásban a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Pszichológiai Tanszékét vezeti.

— Előbb arra kérem, essék szó az intézet működésének utóbbi két esztendőjéről, amikor is az ott oktató munkatársak — tiltakozván az ideológiai beavatkozás ellen — elindítottak egy folyamatot, amelynek lényege az volt, hogy szigorúan tudományos alapokra helyezik a társadalomtudományi tárgyak oktatását. Mit jelentett ez a gyakorlatban?

— Az általunk átdolgozott tantervből kihagytuk a régi diszciplinákat — mint például a dialektikus és történelmi materializmus — s arra törekedtünk — már két évvel ezelőtt —, hogy filozófiatörténetet tanítsunk, illetve, hogy egyfajta értelmiségnevelő, intelligenciafejlesztő tárgyat alkossunk a filozófiából. Ennek lényege, illetve célja az volt, hogy a hallgatók tiszteljék a filozófiai szövegeket, s a filozófiai gondolatok olvasása, megértése során — átérezve a gondolkodás nagyszerűségét — képesek legyenek kifejezni önmagukat. Sokáig úgy tűnt, a hallgatók ilyen formában és tartalommal szívesen és érdeklődéssel hallgatják a filozófiát. Ilyen körülmények után meglehetősen

váratlanul ért bennünket a hallgatói testületnek a rektor úrhoz írott levele, amelyben arra kéri az orvosegyetem vezetőjét, vizsgálja felül a társadalomtudományi intézet struktúráját.

— A hallgatói kérés meghallgatására talált és az Egyetemi Tanács — május 18-án — napirendre tűzte az intézet jövőjének tárgyalását. Meglehetősen kemény vita után megszületett a döntés: a szegedi orvosegyetemen nincs szükség filozófiaoktatásra. Mindössze abba egyeztek bele, hogy az 1990-es tanévtől a filozófia fakultatív tárgy legyen.

Ez így tisztességes is lenne, csakhogy a fakultációnak két válfaja létezik. Az egyik, amikor a hallgató a számára felkínált 5-6 tárgyból köteles egyet választani, a másik, amikor a kínálatból nem kötelező egyetlen egyet sem vállalni. A filozófia esetében ez utóbbi az érvényes, s ismervén az orvostanhallgatók magas óraszámát, nem kétséges, hogy nem vesznek nyakukba egy nem kötelező tantárgyat.

Amitől görcsölünk

— Miért tartja oly fontosnak az orvosképzésben a filozófiaoktatást?

— Ma, amikor az oktatás modernizálásáról, a konvertálható ismeretkör átadásáról beszélünk — akkor én meg merem kockáztatni, hogy azt mondom — az a fajta képzési szisztéma, amely az Egyetemi Tanács ülésén oly szép fényben tüntetett fel, technikusképzés. Meggyőződésem, nincs eredményes orvosképzés a humán értékek legalább kis töredékének felkínálása nélkül. Nem fogadom el azt az érvet, mely azt állítja: oktatnak filozófiát a középiskolában, s ez elég. Csakhogy éppen a filozófia az a tárgy, amely szigorúan életkorhoz kötött, mert megkívánja a személyiség bizonyos fokú érettségét. Ez nem az én fixa ideám. Buda Béla által publikált bostoni felmérésből kiderül: azok az orvosok, akik igen fontos és divatos diszciplinákat sajátítanak el, nem tudnak csak gyógyítani. Ezek az orvosok a terminus technikusok, a szakkifejezések dzsungelében élnek, s képtelenek a beteggel kommunikálni. Görcsösen, tudásuk egy töredékét felvillantva képesek csak előadásokat tartani.

— Mindezen képességek elsajátítására a filozófia az egyetlen alkalmas tárgy?

— A felmérésből azt a következtetést vonták le, hogy a szociál-antropológiai ismerethalmazt kell inkább tanítani. Természetesen nem a belgyógyászat vagy sebészet kárára, hanem a szaktárgyak mellett a hétköznapi, józanészű okoskodásra is ki kell képezni a hallgatókat. Ebben a húzótaggyal éppen a filozófia lehetne. Ha mi azt óhajtjuk, hogy az orvosegyetemen olyan diplomák szülessenek, amelyek tényleg beválthatók, akár Nyugaton, akkor a filozófia elhagyása igen elhamarkodott, átgondolatlan lépésnek tekinthető.

Kalocsai Katalin

*

Olvasóinkat hamarosan tájékoztattuk arról is, mi a sorsa a szegedi tudományegyetem volt marxista intézetének, oktatóinak, illetve a társadalomtudományi diszciplináknak.

A júniusi Tiszatáj

Magyarok — odaát

Címlapján két szóval — „Magyarok — odaát” — jelzi a Tiszatáj júniusi számának tartalmát. Azt, hogy a folyóirat ezúttal (is) teljes terjedelmével a magyar nemzetiségű kisebbségek sorsával, problémáival foglalkozik. Igen körültekintően, sokoldalúan, tényekben és gondolatokban gazdagon, rangos történész és külpolitikus szerzőkkel közelítve a témát.

A Trianonhoz vezető történelmi utat végző fel Vigth Károly. Megfogalmazza, hogy ha ezen az úton végigtekintünk „hiba volna csak az utolsó útszakaszt látni és csupán arról ítélgözve megvonni a tanulságokat... látnunk kell az előzményeket is, amelyek a történelmi Magyarország széjelgetéséhez vezettek. A jó bizonyára nagy érdeklődést és visszhangot kiváltó tanulmányában. A kisebbségi magyarok történelmi tudata című elemzés

ténetírásunkban először vetve fel Károlyi Mihály és a kormánya felelősségét — melyek a történelmi Magyarország feldarabolásához vezettek.

S vele az esélyek egyenlőtlenségéhez. Aminek példát mutatja fel a folyóirat a következő lapokon. Előbbben is a Szokai Imre által dr. Demeter János meghatalmazott kolozsvári professzorral, alkotmányjogászsal a Romániában élő nemzetiségek anyanyelvű oktatásáról folytatott beszélgetésben. Majd Für Lajos bizonyára nagy érdeklődést és visszhangot kiváltó tanulmányában. A kisebbségi magyarok történelmi tudata című elemzés

— aminek húsz évig kellett várakoznia arra, hogy Magyarországon is megjeljen! — leszögezi: „...hatások és ellenhatások, hamis illúziók és megamisított tények alakították ki és kuszáltak össze az egyes, ma is élő nemzetiségek történelmi tudatát. Határainkon belül és azon túl”. Bizonyításra során bepillantást enged a magyar kisebbségi tananyagba, idézi a romániai, jugoszláviai, cseh a rományi nyelveket. Megdöbbentő módon tárva fel, hogy a romániai tananyagban például miként ferdtik népünk történetét egészen addig, hogy Hunyadi János román kenéz, fia volt, aki a vajdai tisztsé-

gen kívül melleleg viselte a Magyarország kormányzója címet is. Fiáról, Mátyás királyról említés sem történik, sőt „háromszáz évnek kellett lepergnie a történelem homokóráján, hogy (1848 kapcsán) az erdélyi diák újra megtudjon valamit Magyarországról”. Hogy abban se legyen sok köszönet, mert úgy mutatja a történelmi arcképcsarnokot, hogy abban egymás mellé kerülnek azok, kik egymás ellen fordították a fegyvereiket. Csoda-e hát, ha a felnövekvő nemzedék tudatában történelmünk többfelén — Für Lajos szerint legalább öt-féleképpen — tükröződik?

A. Gergely András *Másonoldalmak* című — rendkívüli hivatkozott és felhasználott irodalomjegyzékel ellátott — munkájában a jugoszláviai magyarságot érintő kérdéseket mint kisebbbbségi kérdéseket vizsgálja — a balkáni modernizációtól a rendszerintegrációig, az osztályasszimilációtól az ideológiavesztésig.

A témához és napjainkhoz közelebb megy a Tiszatáj két záróanyaga, melyek nagy forrásértékűek, s világosan kifejezik azokat a tendenciákat, amiknek következtében jogosan mondja az Ablonczy Lászlóval tegnapi küzdelmekről és mai kétségekről folyta-

tott beszélgetésben Szűrös Mátyás külpolitikusként, hogy „Most is aggódom...” Az izgalmas olvasmányt jelentő párbeszéd tegnapi diplomáciánk kulisszatitkaiba enged betekintést. Csakúgy, mint a 2+2 monológ című dokumentum, amely Grósz és Ceausescu 1988. augusztus 28-ai szemfényvesztő aradi találkozójának gyorsírói jegyzőkönyve alapján készült összefoglaló.

A szerkesztői asztalra a folyóiratban ezúttal köszöntő került: Annus Józsefnek szóló, akit 50. születésnapja alkalmából írói és irodalomszervezői munkássága elismeréseként a Magyar Köztársaság Aranykoszorúval ékesített Csillagrendjével tüntettek ki.

A júniusi Tiszatáj illusztrációi Cseh Gusztáv rézkarcai a Jeles házak című sorozatból.

Sz. M.